

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.0; 340.1

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАХОДАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

PROVISION OF LEGAL RESPONSIBILITY REALIZATION BY MEASURES OF NATIONAL POLICY

Каленіченко Л.І.,
к. ю. н., доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківський національний університет внутрішніх справ

Автор визначає та аналізує можливість і необхідність застосування поліцейських заходів на кожній стадії реалізації юридичної відповідальності.

Доведено, що реалізація всіх стадій юридичної відповідальності, у випадку вчинення суб'єктом права правопорушення, в тій чи іншій мірі пов'язана із застосуванням превентивних та примусових поліцейських заходів.

Ключові слова: відповідальність, юридична відповідальність, заходи Національної поліції, поліцейські заходи.

Автор определяет и анализирует возможность и необходимость применения полицейских мер на каждой стадии реализации юридической ответственности.

Доказано, что реализация всех стадий юридической ответственности, в случае совершения субъектом права правонарушения, в той или иной степени связана с применением превентивных и принудительных полицейских мер.

Ключевые слова: ответственность, юридическая ответственность, меры Национальной полиции, полицейские меры.

The author defines and analyzes the possibility and necessity of using police measures at each stage of legal responsibility implementation.

It is proved that the realization of all stages of legal responsibility, in case of committing an offender, is in one way or another linked with the use of preventive and coercive police measures.

Preventive police measures to some extent determine the probability of legal liability, and, consequently, the beginning of its stage. The emergence of the first stage of legal liability - the emergence of grounds for bringing legal liability to a certain extent depends on the effectiveness of preventive police measures. The stage of bringing to legal responsibility and its establishment is closely linked to the enforcement, enforcement process. The tasks of the second stage of legal liability are achieved through the use of preventive and coercive measures by the National Police.

The fact of using police measures at the stage of legal responsibility depends on the type of punishment. In some cases, the police, through preventive and enforcement measures, ensure the implementation of legal liability.

Key words: responsibility, legal responsibility, measures of the National Police, police measures.

Юридична відповідальність тісно пов'язана з діяльністю правоохоронної системи в цілому та Національної поліції зокрема.

Реалізація всіх стадій юридичної відповідальності (виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності, притягнення до юридичної відповідальності та її встановлення, настання юридичної відповідальності) в тій чи іншій мірі безпосередньо залежить від діяльності Національної поліції. Працівники Національної поліції наділені широким колом державно-владних повноважень та поліцейських заходів, які є гарантією реалізації норм юридичної відповідальності та притягнення винної особи до відповіді за незаконні протиправні діяння. При цьому кожна стадія реалізації юридичної відповідальності забезпечується низкою властивих для неї поліцейських заходів.

В юридичній науковій літературі стадії юридичної відповідальності на загальнотеоретичному рівні досліджували: Б.Т. Базильов, М.В. Вітрук, М.В. Задніпровська, Д.А. Ліпінський, Б.Л. Назаров, О.Ф. Скакун, Р.Л. Хачатуров, М.Д. Шиндяпина та ін.

Правила та підстави застосування поліцейських заходів були предметом наукових досліджень: С.І. Браткова, С.М. Кавуна, Л.П. Коваленка, А.Т.Комзюка, Т.П. Мінки, А.О. Погребиської, Ю.С. Рябова та ін.

Проте спеціальних загальнотеоретичних наукових досліджень забезпечення реалізації юридичної відповідальності заходами Національної поліції на сьогодні немає.

У зв'язку із цим у даній науковій статті автор поставив *за мету*: визначити та проаналізувати можливість і необхідність застосування поліцейських заходів на кожній стадії реалізації юридичної відповідальності.

Аналіз положень розділу V Закону України «Про Національну поліцію» свідчить про те, що всю сукупність поліцейських заходів *законодавець умовно поділяє на дві основні групи: превентивні поліцейські заходи та поліцейські заходи примусу.*

Звернімо одразу увагу на те, що в юридичній літературі превентивні (адміністративно-попереджувальні) *заходи* визначають як заходи профілактичного (запобіжного) характеру, що спрямовані на попередження правопорушень, забезпечення правопорядку в економічній сфері, боротьбу зі стихійним лихом, епідеміями та епізоотіями, а також на запобігання та ліквідацію негативних наслідків під час інших надзвичайних подій (перевірка документів, різні види огляду, обмеження руху транспорту, пішоходів тощо) [1, с. 76]; або як нормативні вказівки, що містяться в диспозиціях норм права, реалізація яких здійснюється в примусовому порядку суворо на законних підставах уповноваженими органами держави (їх представниками) в разі настання певних обставин з метою попередження правопорушень і забезпечення громадської безпеки [2, с. 45].

Спираючись на визначення *превентивних заходів*, вважаємо за доцільне відмітити, що дана група поліцейських заходів здійснюється, перш за все, задля *профілактики*

правопорушень і з метою запобігання «самій можливості доведення незаконного наміру на початкових стадіях» [3, с. 61]. Сутність превентивних поліцейських заходів полягає в застосуванні поліцейськими «комунікативних заходів щодо особи без залучення фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї» [3, с. 61].

Таким чином, *превентивні поліцейські заходи застосовуються з метою: по-перше*, профілактики правопорушень; *по-друге*, запобігання правопорушення на стадії готування до нього; *по-третє*, припинення правопорушення у період вчинення протиправних діянь [4, с. 82–85].

Основним призначенням превентивних поліцейських заходів є, з одного боку, припинення протиправної поведінки та мінімізація збитків, а з іншого – недопущення вчинення нових правопорушень. Застосовуючи превентивні поліцейські заходи, працівники поліції «створюють необхідні умови для неухильного додержання законів, виявлення, припинення правопорушень, відвернення можливих посягань на суспільні відносини, які охороняються правом» [5, с. 85].

Поряд із превентивними поліцейськими заходами законодавець виокремлює *поліцейські заходи примусу*.

Сутність поліцейських заходів примусу полягає в застосуванні психологічного та фізичного впливу на свідомість особистості. При цьому поліцейські заходи примусу застосовуються з метою *забезпечення правомірної поведінки суб'єктів права, задля чіткого та беззаперечного виконання нормативно-правових приписів, забезпечення публічного порядку та публічної безпеки*.

Слід окремо звернути увагу на те, що працівник Національної поліції має право застосовувати будь-який із поліцейських заходів примусу лише за умови, що превентивні поліцейські заходи не є ефективним та не надають умови для досягнення цілей та виконання його повноважень та завдань. Тобто *поліцейські заходи примусу застосовуються лише у виняткових випадках, їх використання тісно пов'язано із ситуацією крайньої необхідності*.

Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу специфіки превентивних та примусових поліцейських заходів на кожній стадії реалізації юридичної відповідальності, вважаємо за доцільне зазначити, що *поліцейські заходи в процесі реалізації юридичної відповідальності ми будемо розглядати стосовно правопорушення*. Таким стан речей ми пов'язуємо з тим, що однією з основних задач Національної поліції є боротьба зі злочинністю, і специфічні риси поліцейських заходів більш яскраво виражені в процесі реалізації юридичної відповідальності фактичною підставою якої є правопорушення.

Першою стадією механізму покладення юридичної відповідальності є виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності [6, с. 25]. Традиційно необхідними підставами виникнення юридичної відповідальності в юридичній літературі визначають склад правопорушення та норму права, яка порушується протиправним діянням. Стадія виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності розпочинається з моменту вчинення правопорушення, винного протиправного діяння, яке порушує конкретний нормативно-правовий припис.

Слід окремо відмітити, що, з одного боку, реалізація стадії виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності не залежить від волі Національної поліції, юридична відповідальність виникає об'єктивно внаслідок вчинення правопорушення, і це є початком її «стадійності». Однак, з іншого боку, *профілактична діяльність Національної поліції в певній мірі сприяє мінімізації* такого негативного соціально-правового явища, як злочинність. А отже, певною мірою *обумовлює об'єктивну реальність виникнення юридичної відповідальності*.

На сьогодні поряд із класичними завданнями Національної поліції (оперативне реагування на вчинені правопорушення; контроль над злочинністю; ужиття процесуальних заходів на стадії досудового розслідування; надання ефективної допомоги особам, яким загрожує без-

посередня небезпека; надання іншої допомоги населенню в умовах відсутності безпосередньої загрози) в юридичній літературі активно відстоюється позиція доцільності концепції проактивної діяльності даного органу виконавчої влади. Сутність проактивної діяльності поліції передбачає пріоритетність реалізації прогностично-превентивної функції і дає можливість цілеспрямовано впливати на сферу охорони правопорядку. У зв'язку із цим в поліцейській ствердилася думка щодо можливості ототожнення проактивної діяльності поліції переважно з превентивними поліцейськими заходами [7, с. 7], профілактичною діяльністю Національної поліції.

Профілактична діяльність Національної поліції полягає в систематичному виявленні й аналізі причин та умов правопорушень, зокрема порушень права на життя, розробці та вживанні заходів щодо їх усунення [8, с. 66]. На думку С.М. Кавуна, профілактична діяльність вимагає, щоб у процесі безпосереднього здійснення своїх функцій підрозділи органів внутрішніх справ виявляли і вимагали усунення правопорушень та злочинів, причин і умов їх виникнення, вживали заходів щодо запобігання іншим правопорушенням та злочинам. Метою попереджувальної діяльності органів внутрішніх справ, на думку вченого, становить своєчасна профілактика правопорушень і злочинів, встановлення причин та умов їх виникнення [9, с. 183]. Таким чином, *однією зі складових частин профілактичної діяльності Національної поліції є встановлення та усунення причин і умов виникнення правопорушень*. Іншими словами, *профілактична діяльність Національної поліції знижує вірогідність виникнення порушень норм права, а отже, і юридичної відповідальності в конкретному суб'єкта права*.

Профілактична діяльність здійснюється Національною поліцією в різних формах [10], до числа яких відносяться: цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки; вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб, публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення адміністративного правопорушення, що посягає на публічну безпеку і порядок; вжиття заходів із запобігання та припинення насильства в сім'ї; вимагання від громадян дотримання громадського порядку та від осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень [10, с. 7]. Всі форми профілактичної діяльності Національної поліції є сукупністю передбачених на законодавчому рівні дій, або заходів працівників поліції. Тобто *кожній формі профілактичної діяльності Національної поліції властивий певний набір поліцейських заходів, повноважень*. У контексті зазначених форм профілактичної діяльності поліції вважаємо за доцільне відмітити, що превентивні поліцейські заходи забезпечують досягнення превентивно-попереджувальної функції Національної поліції.

Крім форм, реалізація профілактичної діяльності Національної поліції тісно пов'язана з функціями конкретних структурних підрозділів даного державного органу.

Так, наприклад, *Департамент превентивної діяльності Національної поліції України* має досить велику кількість напрямків діяльності, які спрямовані на проведення превентивної та профілактичної роботи. До числа основних функцій Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України відносяться: а) організація в межах компетенції проведення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; б) контроль за додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування; в) соціальний патронаж щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі; г) організація й здійснення серед населення роз'яснення законів, інших нормативних актів із питань безпеки дорожнього руху, використання із цією метою засобів масової інформації, кіно-, відео- і друкованої

продукції; д) організація заходів щодо запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму та порушенням правил дорожнього руху неповнолітніми; ж) здійснення індивідуально-превентивної роботи з особами, які перебувають на профілактичних обліках у підпорядкованих підрозділах, насамперед з особами, звільненими з місць позбавлення волі, та тими, які вчиняють насильство в сім'ї (домашнє насильство); з) забезпечення попередження й реагування на адміністративні та кримінальні прояви, організація адміністративно-правозастосовної діяльності підпорядкованих підрозділів, дотримання ними обліково-реєстраційної дисципліни; і) запобігання вчиненню дітьми правопорушень, організація індивідуально-превентивної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом, роботи з протидії втягненню дітей у злочинну діяльність, пияцтво, зайняття жебрацтвом та іншу протиправну діяльність тощо [11].

Показово, що всі *превентивні функції* Департамент превентивної діяльності Національної поліції України *реалізує через відповідні заходи* в конкретних формах та методах. Частина превентивних поліцейських заходів забезпечує виконання завдань даного структурного підрозділу. Так, приміром, реалізація працівниками патрульної поліції такої функції, як запобігання вчиненню дітьми правопорушень, досягається за допомогою поліцейського піклування. У свою чергу, в межах функції здійснення індивідуально-превентивної роботи з особами, які перебувають на профілактичних обліках у підпорядкованих підрозділах, використовується такий превентивний поліцейський захід, як перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб.

Спираючись на вищевикладене, маємо підстави констатувати, що для стадії *виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності є характерними превентивні поліцейські заходи*. Превентивні поліцейські заходи забезпечують реалізацію профілактичної діяльності та превентивно-профілактичної функції Національної поліції, яка спрямована на мінімізацію правопорушень у суспільстві та державі, забезпечення правопорядку та законності. *Превентивні поліцейські заходи певною мірою обумовлюють вірогідність виникнення юридичної відповідальності*. А отже, *початок її стадійності, виникнення першої стадії юридичної відповідальності – виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності*.

Другим етапом досліджуваного правового явища є *стадія притягнення до юридичної відповідальності та її встановлення* [6, с. 25]. Дана стадія тісно пов'язана із правозастосуванням, тобто вона реалізується через комплекс владних дій компетентних органів та посадових осіб. На стадії притягнення до юридичної відповідальності та її встановлення з'ясовується фактична основа справи (встановлюється суб'єкт юридичної відповідальності, досліджуються обставини вчинення протиправного діяння), юридична основа справи (здійснюється юридична кваліфікація протиправного діяння), ухвалюється рішення про вид і міру відповідальності щодо конкретного суб'єкта відповідальності.

У даному контексті вважаємо за необхідне підкреслити, що *стадія притягнення до юридичної відповідальності та її встановлення реалізується Національною поліцією через правоохоронну форму правозастосовної діяльності*. При цьому *поліцейські заходи активно використовуються в процесі саме першої стадії правозастосування – встановлення фактичних обставин справи*. Працівники Національної поліції отримують відомості про факти справи, інформацію про них, самі факти, що мають відношення до конкретного правопорушення за допомогою перевірки документів особи; опитування особи; вимоги залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; застосування заходів фізичного

впливу; спеціальних заходів; вогнепальної зброї та ін. Таким чином, поліцейські заходи в певній мірі забезпечують досягнення цілей першої стадії правозастосування – встановлення фактичних обставин справи.

Сутність правоохоронної форми правозастосовної діяльності Національної поліції в загальному вигляді полягає у владній діяльності структурних підрозділів Національної поліції, яка спрямована на охорону норм права, прав і свобод людини, законності, правового порядку. У зв'язку з тим, що правоохоронна форма правозастосовної діяльності Національної поліції має широке коло напрямків діяльності (завдань), цілком логічно, на нашу думку, зазначити, що вона здійснюється в різних формах [10].

Звернімо увагу на те, що друга *стадія покладення юридичної відповідальності забезпечується і превентивними, і примусовими поліцейськими заходами*. Задля встановлення фактичних даних із конкретної юридичної справи (суб'єкта правопорушення, документів, показань свідків, речових доказів, висновків експертизи тощо) працівники поліції мають право використовувати всі повноваження та поліцейські заходи.

Так, наприклад, задля затримання підозрюваного працівники поліції можуть проводити низку превентивних заходів, таких як: перевірка документів особи, зупинення транспортного засобу, проникнення до житла чи іншого володіння. У свою чергу, під час затримання підозрюваного у вчиненні правопорушення в поліцейського може виникнути необхідність застосувати примусові заходи (фізичний вплив або вогнепальну зброю, спеціальні засоби). Положення частини 1 статті 44 Закону «Про Національну поліцію» надають право працівнику поліції застосовувати фізичну силу в тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для затримання особи, яка вчинила правопорушення. Частина 3 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» уповноважує працівника поліції застосовувати спеціальні засоби під час затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського та ін. Частина 4 статті 46 даного законодавчого акту у виняткових випадках надає право працівникові поліції застосувати вогнепальну зброю для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається утекти [12].

Охорона та збереження місця події в первинному, незміненому стані до прибуття уповноважених осіб, із метою забезпечення подальшого розкриття правопорушення (збору доказів), досягається шляхом реалізації такого превентивного поліцейського заходу, як вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію (стаття 36 Закону України «Про Національну поліцію»). При цьому гарантією досягнення поліцейським даного завдання є можливість використання ним примусових заходів у визначених законом випадках.

На *другій стадії правозастосування – встановлення юридичної основи справи, шляхом застосування примусових заходів працівники Національної поліції, забезпечують привід свідка до суду, виконання постанови про призначення судово-психіатричної експертизи*.

На *третьій стадії правозастосовного процесу ухвалюється рішення про вид і міру відповідальності щодо конкретного суб'єкта відповідальності*. Дана стадія правозастосування реалізується в межах судового процесу. У рамках розгляду юридичної справи в суді приймається конкретне правозастосовне рішення про вид і міру юридичної відповідальності суб'єкта правопорушення. Слід відмітити, що працівники Національної поліції, використовуючи превентивні та примусові заходи, забезпечують охорону громадського порядку під час проведення судового засідання.

З огляду на зазначене, маємо підстави підкреслити, що: *по-перше, стадія притягнення до юридичної відповідальності та її встановлення тісно пов'язана із правозастосовним процесом; по-друге, завдання другої стадії*

покладення юридичної відповідальності досягаються шляхом використання працівниками Національної поліції як превентивних так і примусових заходів.

Третім етапом механізму покладення юридичної відповідальності є стадія настання юридичної відповідальності [6, с. 25] або «стадія реалізації міри юридичної відповідальності» [13, с. 181]; [13, с. 179]; [14, с. 379].

Третя стадія юридичної відповідальності починається з моменту набрання чинності правозастосовним актом, який визначає вид і міру відповідальності щодо конкретного суб'єкта. Момент закінчення третьої стадії юридичної відповідальності тісно пов'язаний із накладанням стягнення або виконанням покарання. При цьому слід окремо звернути увагу на те, що можлива кримінальна відповідальність без покарання (наприклад, застосування примусових заходів виховного значення) або без реально-го відбування покарання (умовне засудження) [15, с. 479].

Реалізація завдань третьої стадії механізму покладення юридичної відповідальності тісно пов'язана із превентивними та примусовими заходами Національної поліції. Поліцейські за допомогою використання поліцейських заходів забезпечують виконання таких адміністративних стягнень, як громадські роботи, виправні роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та ін.

Відтак дільничні офіцери поліції: 1) ведуть облік осіб, засуджених до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 2) проводять із засудженими особами індивідуально-профілактичну роботу, спрямовану на їх виправлення, попередження порушення громадського порядку та інших прав громадян, а також учинення ними нових злочинів; 3) щомісяця здійснюють перевірки за місцем проживання засуджених осіб, про результати яких у кінці кожного кварталу письмовою довідкою, окремо щодо кожної засудженої особи, інформують підрозділи інспекції і обов'язково додають до неї матеріали перевірки (пояснення засудженої особи, рапорти та ін.), які долучаються до особових справ засуджених осіб; 4) у разі встановлення факту притягнення до адміністративної відповідальності засудженої особи письмово повідомляють про це підрозділ інспекції та уносять відповідні записи до алфавітних карток обліку осіб, стосовно яких здійснюється профілактична робота [16].

У свою чергу, працівники Національної поліції, виконуючи поліцейські заходи, забезпечують проведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, засудженими до покарання у вигляді громадських робіт. До функцій

органів внутрішніх справ, згідно з Інструкцією про порядок виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, відносяться: 1) виконання постанов суду та подання відповідних органів про розшук засуджених осіб, місцезнаходження яких невідоме; 2) виконання подання про привід засуджених осіб, які без поважних причин не з'явилися за викликом до інспекції; 3) виконання постанови судів про привід засуджених осіб, які ухиляються від явки до них у зв'язку з розглядом кримінальних справ; 4) затримання і конвоювання в порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законодавством, осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання у виді громадських робіт; 5) затримання і конвоювання засуджених осіб, розшук яких оголошено у зв'язку з ухиленням від відбування покарання, в порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законодавством та ін. [16].

На підставі аналізу вищевказаних положень маємо підстави констатувати, що в певних випадках реалізація стадії настання юридичної відповідальності пов'язана з діяльністю Національної поліції. У низці випадків поліцейські застосовуючи превентивні та примусові заходи забезпечують реалізацію міри юридичної відповідальності.

Отже, реалізація всіх стадій юридичної відповідальності, у випадку вчинення суб'єктом права правопорушення, в тій чи іншій мірі пов'язана із застосуванням превентивних та примусових поліцейських заходів.

Превентивні поліцейські заходи певною мірою зумовлюють вірогідність виникнення юридичної відповідальності, а отже, початок її стадійності. Виникнення першої стадії юридичної відповідальності – виникнення підстав для притягнення до юридичної відповідальності, певною мірою залежить від ефективності проведення превентивних поліцейських заходів.

Стадія притягнення до юридичної відповідальності та її встановлення тісно пов'язана з правозастосуванням, правозастосовним процесом. Завдання другої стадії покладення юридичної відповідальності досягаються шляхом використання працівниками Національної поліції превентивних і примусових заходів.

Факт застосування поліцейських заходів на стадії настання юридичної відповідальності залежить від виду покарання. У деяких випадках поліцейські, застосовуючи превентивні та примусові заходи, забезпечують реалізацію міри юридичної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у сфері підприємницької діяльності в Україні: сучасний теоретичний погляд. Підприємство, господарство і право. 2002. № 9. С. 74–77.
2. Рябов Ю.С. Административно-предупредительные меры: Теоретические вопросы. Пермь, 1974. 81 с.
3. Коваленко Л.П. Поліцейські заходи патрульної поліції. Вісник Запорізького національного університету. 2016. № 4. С. 59–64.
4. Сафронів С. Профілактична діяльність слідчого органів внутрішніх справ України. Право України. 2002. № 2. С. 82–85.
5. Погрєбська А.О. Проблемні питання щодо застосування превентивних поліцейських заходів. Митна справа. 2015. № 5(101). С. 82–86.
6. Каленіченко Л.І. Стадії юридичної відповідальності: загальнотеоретична характеристика. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 2(77). С.19–26.
7. Шихов Е.Ю. Организация местной (муниципальной милиции) в системе самоуправления: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.02. Акад. МВД России. М., 1995. 26 с.
8. Братель С.Г. Функції правоохоронної сфери. Право і суспільство. 2015. № 4. С. 63–66.
9. Кавун С.М. До проблеми профілактичної (попереджувальної) роботи підрозділів кримінальної міліції. Форум права. 2013. № 2. С. 180–184.
10. Батраченко О.В. Форми правоохоронної діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. Форум права. 2016. № 2. С. 5–10. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_3.pdf.
11. Про затвердження положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України: Наказ МВС України № 123 від 27.11.2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>.
12. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
13. Витрук Н.В. Общая теория юридической ответственности. М.: Норма, 2009. 259 с.
14. Відповідальність у приватному праві: монографія / [І. Безклубий, Н. Кузнєцова, Р. Майданик та ін.]; за заг. ред. І. Безклубого. К.: Грамота, 2014. 416 с.
15. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. 4-те видання допов. і перероб. К.: Алерта, 2014. 524 с.
16. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: Наказ державного департаменту України з питань виконання покарань міністерства внутрішніх справ № 270 / 1560 від 19.12.2003. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.